

ЮВІЛЕЙ НАТАЛІЇ РАФАЕЛІВНИ МАЛИШЕВОЇ

25 квітня 2022 р. відзначила свій ювілей добре знана в Україні та за її межами правознавець, фахівець у галузі міжнародного і національного екологічного та космічного права, європейського права та порівняльного правознавства, доктор юридичних наук, професор, академік Національної академії правових наук України, лауреат Державної премії України в галузі науки і техніки, заслужений юрист України Наталія Рафаелівна Малишева.

Наталія Рафаелівна народилася в Києві, у родині відомого юриста Рафаеля Гевондовича Кочар'янца, який майже 30 років очолював юридичну службу Академії наук України. Тому з дитинства мала можливість спілкуватися з багатьма провідними вченими, а також юристами-практиками, що і вплинуло значною мірою на вибір її життєвого шляху.

У 1974 р. Н. Р. Малишева з відзнакою закінчила юридичний факультет Київського державного університету імені Т. Г. Шевченка й одразу пов'язала усю подальшу свою професійну та наукову діяльність з Інститутом держави і права ім. В. М. Корецького НАН України, пройшовши послідовно усі етапи зростання: стажист-дослідник, молодший науковий співробітник, старший науковий співробітник, докторант, провідний науковий співробітник, з 2011 р. – завідувач відділу проблем космічного та екологічного права, а з 2016 р. – завідувач відділу проблем аграрного, земельного, екологічного та космічного права.

У 1998 р. Н. Р. Малишева стала одним з організаторів у складі НАН України Міжнародного центру космічного права, що невдовзі став визнаним у світі науковим осередком розвитку нового напрямку юридичної науки, правового забезпечення відповідної практики. З часу заснування вона плідно працює заступником директора цього Центру.

Захистивши у 1981 р. кандидатську дисертацію на тему «Охорона навколишнього середовища від шумового впливу (правові та організаційні питання)», вона зосередилась на проблемах екологічного права, наполегливо поглиблюючи свої знання, розширюючи сферу наукових інтересів. Важливим фактором формування правового світогляду дослідниці стало глибоке вивчення нею міжнародного досвіду. В 1993 р. вона прослухала курс права та політики ЄС у галузі навколишнього середовища в Католицькому університеті Лувен-ла-Нев (Бельгія), що засвідчується відповідним сертифікатом; вільно володіючи французькою мовою, у 1992 р. у якості запрошеного професора розпочала і донині продовжує плідну співпрацю з Університетом Пуатьє, який є одним з найстаріших у Європі; чимало наукових проєктів виконано з Ліонським університетом (Франція). У 1994 р. протягом трьох місяців працювала у складі міжнародної експертної групи Академії міжнародного права (Гаага, Нідерланди), і за результатами виконаного досліджен-

ня підготувала наукову доповідь «Гармонізація та диференціація національних правових систем у галузі охорони навколишнього середовища», яка викликала значний інтерес серед правознавців. Спираючись на ці напрацювання, у 1996 р. Н. Р. Малишева успішно захистила докторську дисертацію «Гармонізація екологічного законодавства в Європі», сформувавши найважливіші засади подальшого розвитку цієї сфери, адаптації законодавства України до права ЄС. Визнанням наукових здобутків стало обрання її у 2000 р. членом-кореспондентом, а у 2008 р. – дійсним членом (академіком) Національної академії правових наук України. У 2001 р. їй було присвоєно вчене звання професора.

Науковий доробок Н. Р. Малишевої становить понад 550 наукових праць, серед яких: монографії «Охрана окружающей среды от шумового воздействия (правовые и организационные вопросы)» (1981), «Гармонизация экологического законодательства в Европе» (1996), «Нариси з космічного права» (2010), «Еколого-правові проблеми науко-технічного прогресса» (1993), «Законодавство: проблеми ефективності» (у співавт., 1995), «Економіко-правові питання екології» (у співавт., 1996), «Собственность граждан» (у співавт., 1997), «Біорізноманіття Карпатського біосферного заповідника» (у співавт., 1997), «Екологічний контроль: питання теорії та практики» (у співавт., 1999), «Судовий захист екологічних прав громадян: довідник» (у співавт., 2001), «Державотворення і правотворення в Україні» (2001), «Правові засади впровадження в Україні Конвенції про біорізноманіття» (у співавт., 2003), «Антологія української юридичної думки»: у 10 т. Т. 10 (2005), «Правова система України: історія, стан та перспективи»: у 5 т. Т. 4: Методологічні засади розвитку екологічного, земельного, аграрного та господарського права» (у співавт., 2008 (укр.), 2011 (рос.), 2013 (англ.)), «Екологічні та природоресурсні податки і збори» (2011), «Зміцнення фінансової стійкості природоохоронних територій України» (у співавт., 2012), «Космические путешествия» (у співавт., 2012), «Політика енергоефективного розвитку в контексті зміни клімату» (у співавт., 2014), «Проблеми права екологічної безпеки» (у співавт., 2016), «Безпека космічної діяльності: правові засади» (у співавт., 2018), «Децентралізація влади в Україні та розвиток екологічних та природоресурсних правовідносин» (у співавт., 2019), «Правова доктрина України: у 5 т. Т. 4: Доктринальні проблеми екологічного, аграрного та господарського права» (у співавт., 2013 (укр.), 2017 (англ.)), «Органічне сільськогосподарське виробництво в Україні: правові засади ведення» (у співавт., 2020), «Правова наука України: сучасний стан, виклики та перспективи розвитку» (у співавт., 2021) та ін. Вона є автором першого Французько-українського та українсько-французького юридичного словника (60 000 слів та словосполучень, 2017).

Низку фундаментальних наукових робіт з міжнародного та порівняльного космічного права підготовлено нею у складі міжнародних творчих колективів і опубліковано у провідних зарубіжних виданнях. Це, зокрема: колектив-

на монографія «National Regulation of Space Activities». – Springer Science+Business Media B.V. – 2010 (англійською), що отримала першу премію Міжнародної академії астронавтики у 2011; «Cologne Commentary on Space Law» (в трьох томах). Volume II «The 1975 Convention on Registration of Objects Launched into Outer Space (REG)» – Cologne. – 2013 (англійською); «Аналіз і пілотаж публічної політики», 2010 (французькою та українською мовами у співавторстві з науковцями Франції, Бельгії та Швейцарії). У видавництві «Eleven» (Німеччина, Голландія) у 2018 р. опублікована її індивідуальна монографія «Space Policy and Space Law in the Post-Soviet States» (англ.).

Н. Р. Малишева брала активну участь у розробленні проектів багатьох найважливіших законів України, що сформували основу сучасного правового регулювання у екологічній та космічній сферах, серед яких: «Про охорону навколишнього природного середовища», «Про охорону атмосферного повітря», «Про природно-заповідний фонд України», «Про відходи», «Про мисливське господарство та полювання», «Про питну воду та питне водопостачання», «Про екологічний аудит», Водного, Лісового кодексів України, а також Закону України «Про космічну діяльність», низки міжнародно-правових документів у цих сферах права. Зокрема, у 2016–2017 рр. у складі міжнародної робочої групи ЮНЕСКО плідно працювала над розробленням Декларації щодо етичних принципів, пов'язаних зі зміною клімату, яка позитивно сприйнята міжнародною спільнотою.

Н. Р. Малишева неодноразово представляла Україну в міжнародних організаціях, зокрема, у Комітеті ООН з цивільної відповідальності за ядерну шкоду, Комітеті ООН з мирного використання космічного простору та його Юридичному підкомітеті, брала активну участь у численних міжнародних, у т. ч. європейських, наукових проектах з екологічної та космічної проблематики, очолювала напрям «Правові та політичні аспекти активного видалення космічного сміття» в європейсько-українському проекті LEOSWEEP «Зміцнення безпеки на низькій навколосезній орбіті з розширеною електричною установкою», який було успішно виконано і прийнято Єврокомісією (2013–2016 рр.).

Значним є внесок Н. Р. Малишевої й у підготовку науковців вищої кваліфікації. Вона вже чимало років є заступником голови спеціалізованої вченої ради із захисту докторських дисертацій Д 26.236.02 при Інституті держави і права імені В. М. Корецького НАН України, була науковим консультантом по докторських дисертаціях А. М. Мірошниченка, В. М. Комарницького, П. О. Гвоздика, Н. В. Барбашової, Н. Р. Кобецької, А. Кулька, а також науковим керівником по 25 кандидатських дисертаціях з міжнародного та екологічного права, надаючи дієву підтримку та визначаючи основні дороговкази наукових пошуків багатьом тепер знаним вченим і практикам.

Про авторитет Н. Р. Малишевої у науковій спільноті свідчить запрошення її до складу редколегій багатьох провідних наукових видань, зокрема таких,

як: «Правова держава», «Часопис Київського університету права», «Альманах права», «Космічна наука і технологія», «Advanced Space Law». Вона є членом Ради НАН України з космічних досліджень, очолюючи напрям академічних космічних досліджень у галузі правових і соціогуманітарних наук, членом Експертної ради Української асоціації високотехнологічних підприємств і організацій «Космос». Міжнародне визнання засвідчується обранням її членом Міжнародного інституту космічного права Міжнародної астронавтичної федерації (з 2003), членом-кореспондентом Міжнародної академії астронавтики (з 2007), запрошенням до складу експертів Міжнародної спілки права навколишнього середовища, Міжнародного союзу збереження природи (IUCN), до викладацької діяльності у провідних університетах багатьох країн.

Наукові здобутки, активна громадська і педагогічна діяльність Н. Р. Малишевої відзначені різноманітними нагородами. У 1992 р. за заслуги в розбудові української державності, активну участь у формуванні екологічного законодавства України, зокрема у розробленні Закону України «Про охорону навколишнього природного середовища», їй було присвоєно почесне звання «Заслужений юрист України». За цикл наукових праць «Розроблення наукових засад і практичних рекомендацій збереження біорізноманіття в контексті сталого розвитку України» у складі колективу науковців їй було присуджено Державну премію України в галузі науки і техніки (2005). Відзначена орденом «За заслуги» III ступеня (2019), Почесною грамотою Верховної Ради України (2009), численними академічними нагородами.

Н. Р. Малишева вирізняється особливим творчим потенціалом, людяністю та принциповістю, готовністю до співпраці, постійно перебуває у науковому пошуку, невідступному самовдосконаленні. Натхненно працюючи на науковій, викладацькій та громадській нивах, Наталія Рафаелівна завжди залишається доброю дружиною, мамою, бабусею, мудрим порадником і надійним другом для колег, усіх, хто потребує її підтримки та допомоги.

Дирекція Інституту держави і права імені В. М. Корецького НАН України, колеги, друзі щиро вітають глибокошановану Наталію Рафаелівну Малишеву та щиро бажають активного творчого довголіття, нових звершень, міцного здоров'я та сімейного благополуччя.